

**FONOTECA ARHIVEI DE FOLCLOR
„VASILE ADĂSCĂLIȚEI” – UN TEZAUUR
AL „CÂNTECELOR DE DEMULT”**

Lucian-Valeriu LEFTER

Abstract. Vasile Adăscăliței (1929–2007), ethnologist, professor at the University of Iași, was particularly interested, during his teaching, research and publishing activity carried out for half a century, in customs related to the New Year, more precisely to the 12-day period between Christmas and Epiphany, i.e. customs involving groups of masked people and, mainly, the folk theatre of scholarly influence, in which he did pioneering work, being the first to dedicate a study to the subject. He also approached other customs, like those related to deathwatch. Nevertheless, the fundamental preoccupation of his activity was the foundation of a folklore archive. For half a century, starting with 1950, while being a student, he had continuously enriched the archive of the Folklore Seminar within the University of Iași with more than 40,000 items, including ca. 400 magnetic bands of recordings made during field research and 4,000 files of manuscript notes from indirect surveys. These two collections were accompanied by ca. 1,000 black-and-white photographs and slides.

Since 2014, we have digitized the audio recordings of this folklore archive and named it “Vasile Adăscăliței”, in memory of its founder. Between 2018 and 2023 eight volumes had been released, grouped thematically, each of them accompanied by a CD. The first volume, “Conscription Songs”, was dedicated to the Centenary of the Great Union, and it was followed by volume 2 – “Longing and Mourning Songs”, volume 3 – “Old Songs”, volume 4 – “Deathwatch Games and Songs”, volume 5 – “Wedding Songs and Customs”, volume 6 – “Old Songs and Customs”, volume 7 – “New Year’s Customs”; a new volume, issued this year, includes “Charms and Beliefs”. All eight volumes sum up almost 1,500 selections recorded between 1966 and 1983, stored in the folklore archive founded over half a century ago by Professor Vasile Adăscăliței.

Keywords: Professor Vasile Adăscăliței, folklore archive, digitization, magnetic bands, Romanian folklore.

Spre amurgul vieții, Vasile Adăscăliței (1929–2007)¹, etnolog, profesor la Universitatea din Iași, a întocmit opisul activității sale publicistice de peste 350 de titluri (articole, materiale, studii, lucrări științifice), orânduite cronologic într-o broșură alcătuită în 2004. În activitatea sa didactică, de cercetare și publicistică, desfășurată vreme de jumătate de secol, Vasile Adăscăliței s-a preocupat îndeosebi de obiceiurile care însoțesc Anul Nou, în curgerea celor 12 zile dintre Crăciun și Bobotează, rămânând fidel temei tezei sale de doctorat susținută, în 1970, la Universitatea din București. Diferitelor obiceiuri din preajma Anului Nou, de la colind și plugușor, la jocuri cu măști și teatru haiducesc, Vasile Adăscăliței le-a dedicat numeroase studii², iar studenților săi le-a deschis perspectiva investigării culturii populare. O mărturie a fostului său student, Aurel Brumă, ni-l arată în ipostaza profesorului carismatic, „Vasile Gură de Aur”, deopotrivă cu cea a cercetătorului folclorist:

„M-a acceptat, cu o ușoară rețineră, în două tranșe de folcloristică aplicată (culegeri de teren), m'en fich-ul personal, aiureala de care nu duceam lipsă instaurând o simpatie reciprocă, fragilă [...].

Prima întâlnire cu profesorul Vasile Adăscăliței, curs de folcloristică, n-a fost de cel mai bun augur, acesta declarând din prima propoziție descălecarea de pe Pegas: Facultatea noastră nu pregătește poeți, prozatori ci profesori de limbă și literatură română. Pentru asta ați venit, asta trebuie să facem împreună. [...]

¹ Pentru activitatea științifică și bio-bibliografie, v. Vasile I. Schipor, „O viață închinată cercetării științifice”, în Vasile Adăscăliței, *Românitătea de Sus. Repere etnologice*, cu o prefață de Vasile I. Schipor și o postfață de Victor Iosif, Rădăuți, Editura Septentrion, 2004, p. 3-11; Lucia Cireș, „Vasile Adăscăliței: Referințe bio-bibliografice”, în Vasile Adăscăliței, *Teatrul popular de Anul în Moldova*, Ediție îngrijită de Lucian-Valeriu Lefter, Iași, Editura PIM, 2015, p. 618-620.

² V. Adăscăliței, *Aspecte din dramaturgia populară. Teatrul popular de haiduci*, în „Limbă și literatură”, II, 1956, p. 7-34; Idem, *Jocul cerbului în Moldova*, în „Revista de etnografie și folclor”, XIII, 1968, nr. 5, p. 421-438; Idem, *Jocul ursului, de Anul Nou, în Moldova*, în „Analele Științifice ale Universității «Alexandru Ioan Cuza» din Iași”, s.n., Literatură, XVI, 1970, p. 21-32; „Jocul caprei în Moldova”, studiu scris în 1972 și apărut în vol. *Soare, soare, frățioare! Restituiri etnografice*, Ediție îngrijită și studiu introductiv de Lucian-Valeriu Lefter, Iași, Editura PIM, 2014, p. 55-106; Idem, *Istoria unui obicei. Plugușorul*, Iași, Editura Junimea, 1987, 154 pag. ș. a.

Culesesem la Cosmești Vale câteva piese ciudate, între care o variantă la Miorița, un descântec de dragoste ca o Cântare a Cântărilor (fata care îmbrățișează copacul înflorit pentru a-și afla menitul) și alte cele, mai ales cântece de cătănie amestecând Moldova, Ardealul și Oltenia, că acolo la Cosmești s-a purtat celebra luptă de la Mărășești. Între Mărășești și coasta încă spârcuită de tranșee a Cosmeștilor. [...]

Le-a răsfoit [...]. «Vrei să faci cercetare? Să pregătești o lucrare despre mixtura folclorică într-un teatru de război, în amestecul încartiruiților de acolo? Ar fi interesant. Te-ar putea recomanda».

Nu voiam. Eram pe altă cărare [...].

I-am întins, ca la poker, câteva dreptunghiuri zmângălite atent, să nu le cadă virgulele:

La bisearică-n pridvor/ doarme Craiul Crailor./ Scris îi fuse cu năpastă/
fier adânc intrat sub coastă.../ Ard Domnițele cățui/ Inima pământului...

Se ridică, mă îmbrățișează și retras să mă vadă de-a-ntregul, rezemat cu palmele de cele două teancuri de celuloză, hotărăște: «Ai ales pân-te-ai cules. Erai pe drumul ăsta dar n-am vrut să-ți spun, să nu te sperii»³.

Cercetările lui Vasile Adăscăliței s-au îndreptat, preponderent, spre obiceiul alaiurilor din jocurile cu măști, datini și practici rituale de Anul Nou, dar mai cu seamă asupra teatrului popular de influență livrescă, fiind deschizător de drum în acest domeniu, scriind primul studiu de acest fel de la noi⁴, continuat de alte studii⁵ și volume. Dar preocuparea fundamentală a activității sale, o muncă de o viață, a fost întemeierea unei arhive de folclor, așa cum a reiterat într-un articol apărut în 2002⁶. Vreme de jumătate de secol, începând din 1950, când era încă student, a tot „sporit și consolidat” arhiva Seminarului de Folclor de la Universitatea din Iași, cu peste 40.000 de piese, dintre care înregistrări pe aproape 400 de benzi de magnetofon, cu anchete

³ Aurel Brumă, *Nenea Lelu*, în Aurel Brumă & Ion-Horia Bârleanu, coordonatori, *Plecând, am să rămân. Cartea filologilor – Iași – 64/69*, Iași, Editura Performantica, 2020, p. 55-61.

⁴ V. Adăscăliței, *Aspecte din dramaturgia populară. Teatrul popular de haiduci*, în „Limbă și literatură”, II, 1956, p. 8-14.

⁵ Inclusiv un subcapitol din *Istoria teatrului în România*, vol. I, De la începuturi până la 1848, apărut sub îngrijirea acad. G. Oprescu, București, Editura Academiei, 1965, p. 126-130.

⁶ *Prezența Bucovinei în Arhiva Seminarului de Folclor al Facultății de Litere de la Universitatea „Al.I.Cuza” din Iași*, în „Țara Fagilor”, s.n., Suceava, an X, nr. 2, ianuarie-martie, 2002, p. 4-5.

directe de pe teren, și în jur de 4000 de dosare cu note manuscrise ale anchetelor indirecte. Alături de cele două fonduri, existau aproximativ 1000 de fotografii alb-negru și diapozitive⁷. Acest loc, care s-a aflat în vechiul corp O al Universității⁸, a rămas în amintirea foștilor săi studenți:

„Cele două încăperi ale Seminarului de Folclor al Universității erau un veritabil muzeu cu piese din zona Moldovei, unde-și ducea Vasile Adăscăliței studenții peste vară. Colecția de străchini pictate, ouăle închistrite, icoanele pe lemn, diapozitivele cu tradiții populare, vasta bibliotecă de specialitate vorbeau de la sine despre temeinicia cercetărilor. Dar adevărata comoară o constituiau sutele de înregistrări pe bandă magnetică, transcrierile și culegerile scrise de mână, îndosariate și catalogate pentru documentare”⁹.

L-am cunoscut pe Vasile Adăscăliței în ultimii săi ani de viață¹⁰, iar colaborarea noastră a început în 2005, cu apariția volumului său care cuprinde studii ce acoperă aria județului Vaslui¹¹. Apoi, mi-a încredințat 105 dintre benzile de magnetofon din fonoteca arhivei Seminarului de Folclor, numerotate între 8 și 316, care conțin și înregistrări din localitățile județului Vaslui, pentru a fi digitizate, însă cum atunci asemenea operațiune era la începuturi, aceasta a putut fi realizată abia din anul 2014. Între timp, Vasile Adăscăliței trecuse la cele veșnice, în vara anului 2007, dar vorbele sale parcă le aud și acum, reamintindu-mi printr-o expresie folclorică pentru sfârșitul trieratului de grâu la arie, că se apropie vremea când se strânge funia de par...

În cursul anului 2020, am identificat alte 127 de benzi de magnetofon¹², numerotate cu cifre cuprinse între 1 și 318. Acum, putem conchide că cea mai

⁷ Menționare la Ilie Moise, *Confrerii carpatice de tineret. Ceata de feciori*, Sibiu, Editura Imago, 1999, p. 28-29.

⁸ Seminarul de Folclor s-a aflat la etajul clădirii cu vedere spre sud și balcon, construită în 1924 pentru a fi cămin pentru studentele Universității și modificată ulterior; clădirea a fost demolată în 2021 și reconstruită.

⁹ Victor Iosif, *Vocația unei vieți banale*, Iași, Editura PIM, 2021, p. 13.

¹⁰ Prin intermediul profesorului Dan Ravaru (1941–2020), folclorist, care i-a fost student și colaborator.

¹¹ Vasile Adăscăliței, *Un pol de contribuții etnografico-folcloristice privind realitățile vasluiene*, Iași, Editura Kolos, 2005, 223 p.; volume similare a întocmit și pentru județele Bacău și Suceava.

¹² Datorită domnului Mircea Păduraru, cadru didactic al Facultății de Litere a Universității ieșene, unde a activat Vasile Adăscăliței începând din 1959; îi mulțumesc și cu acest prilej.

mare parte a fonotecii fostei arhive a fost recuperată; alte trei benzi au fost regăsite anul acesta, 2023¹³.

De asemenea, din cele aproximativ 3.500 de dosare, conform numerotării acestora, am recuperat 2.861, care din anul 2014 alcătuiesc un fond documentar care poartă numele fondatorului, la Biblioteca Județeană „Nicolae Milescu Spătarul” din Vaslui. Iar benzile de magnetofon și fotografiile le-am dat spre păstrare Muzeului Etnografic al Moldovei de la Palatul Culturii din Iași.

Preocupările profesorului Vasile Adăscăliței sunt confirmate de memoriul de activitate didactică și științifică din 10 noiembrie 1973, prin care considera cea mai „mulțumitoare realizare” a sa aceea că, la Iași, sub egida Academiei Române, „în ultimii 5 ani, să se constituie un sector de folclor cu 4 cercetători, în loc de 1, cum era mai înainte, să se întemeieze și acolo o arhivă de folclor moldovenesc”. Iar cei patru cercetători ai sectorului de folclor din cadrul Centrului de lingvistică, istorie literară și folclor (viitorul Institut de Filologie Română „A. Philippide”), Ion H. Ciubotaru (cel care a întocmit chestionarul etnografic general), Lucia Hopu (Berdan), Lucia Cireș și Constanța Buzatu (înlocuită ulterior de Silvia Ciubotaru), începând din 1970 au constituit Arhiva de Folclor a Moldovei și Bucovinei. Așadar, după cum preciza Vasile Adăscăliței în 2002, existau două arhive¹⁴. Dacă la Arhiva de Folclor a Moldovei și Bucovinei se aflau specialiști în formare, la cea a Seminarului de Folclor al Universității din Iași erau studenți, unde inițial au lucrat însăși specialiștii de la cealaltă arhivă.

Cu toții, și-au făcut ucenicia folcloristică cu profesorul Adăscăliței, prin practica de teren, în vacanțe, în grupuri la care participau între 10 și 20 de studenți, apoi fiecare grup se împărțea în patru-cinci echipe, în funcție de magnetofone, lucrând câteva zile într-unul sau mai multe sate. Studenților de la secția fără frecvență, li se accepta în locul lucrărilor de control efectuarea

¹³ Datorită doamnei Lucia Cireș, căreia îi mulțumesc și pe această cale.

¹⁴ Arhiva fostului Seminar de Folclor nu a devenit parte efectivă a Arhivei de Folclor a Moldovei și Bucovinei (Ioana-Ruxandra Fruntelată, *Despre interpretarea etnologică*, București, Editura Etnologică, 2020, p. 107), după cum ar fi sugerat Vasile Adăscăliței (*Istoria unui obicei. Plugușorul*, p. 10, nota 16); atunci, a precizat că aceasta era doar „parte reprezentativă” a arhivei aflate la Institutul de Filologie Română „A. Philippide” (despre aceasta, v. *Arhiva de Folclor a Moldovei și Bucovinei. 50 de ani de la înființare*. În onorem Prof. univ. dr. Ion H. Ciubotaru – 80. Întemeietorul Arhivei, Volum editat de Ioana Repeciuc și Adina Hulubaș, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2020, 400 pag.).

unor culegeri de folclor, de obicei, în locurile lor de origine. Universitatea nu a asigurat decât o parte dintre aparatele de înregistrat și spațiul muncii de organizare și depozitare, Seminarul de Folclor devenind un veritabil laborator de folcloristică. Au fost realizate mai multe anchete pe teren, în vacanțele de vară, precum¹⁵: 1965 – zona Gura Humorului, jud. Suceava; 1966 – zona Rădăuți, jud. Suceava; 1967 – zona Târgu Neamț, jud. Neamț; 1968 – zona Piatra Neamț și Roman, jud. Neamț, cu sprijinul Caselor Județene de Creație Populară și al organizațiilor județene de tineret ale UTC. Iar rezultatele cercetării de teren au fost publicate prin intermediul instituțiilor de cultură menționate, din Bacău¹⁶, Iași¹⁷, Suceava¹⁸ și Vaslui¹⁹.

De pildă, în zona Rădăuților, în luna august a anului 1966, au fost realizate anchete de către membrii Cercului studențesc de folclor în satele: Arbore, Horodnic de Jos, Putna, Straja, Vicovu de Jos, Frătăuții Noi, Frătăuții Vechi, Iaslovăț, Marginea, Remezău, cu participarea profesorului Vasile Adăscăliței și a echipei formate din studenții: Dumitru Atanasiu, Luca Bejenaru, Ada Berbece-Teodorescu (Fărtăiș), Petru Bochiș, Aurel Brumă, Lucia Cireș, Ion H. Ciubotaru, Maria Iftinuț (Anghel), Algeria Simota, Laura Stoica (Tulea), Rodica Șuiu (Aura Mușat), Victor Iosif. Aceștia li se adaugă studenții de la secția fără frecvență și alte persoane, care au cules folclor în anii 1964-1968, împreună cercetând în 23 de sate²⁰.

Tot în luna august, dar în 1969, în 26 de sate din zona Sucevei²¹, alături de Vasile Adăscăliței au lucrat atât tinerii cercetători folcloriști Lucia Hopu (Berdan), Lucia Cireș, Ion H. Ciubotaru și Constanța Huiban, Viorel Bârleanu,

¹⁵ *Teatrul folcloric din județul Iași*. Culegere întocmită de V. Adăscăliței și I. H. Ciubotaru. Prefață și note de V. Adăscăliței, Casa județeană a creației populare Iași, 1969, p. 26.

¹⁶ *Teatrul folcloric din județele Bacău și Neamț*. Culegere de texte îngrijite și studiu introductiv de V. Adăscăliței, Casa județeană a creației populare Bacău, 1968, 183 pag.

¹⁷ *Teatrul folcloric din județul Iași*, cit., 312 pag.

¹⁸ *Folclor din ținutul Rădăuților*. Culegere îngrijită de V. Adăscăliței și Ion H. Ciubotaru, Casa județeană a creației populare Suceava, 1969, 399 pag.; V. Adăscăliței, *Folclor din împrejurimile Sucevei*, Centrul de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă Suceava, 1972, 197 pag.

¹⁹ *Teatrul popular de Anul Nou din județul Vaslui*. Culegere monografică și prefață de V. Adăscăliței, Casa creației populare Vaslui, 1971, 239 pag.

²⁰ *Folclor din ținutul Rădăuților*, p. 10-13.

²¹ *Folclor din împrejurimile Sucevei*, p. 9-11.

asistenții de la Universitatea ieșeană, Mircea Fotea și Ștefan Popa, cât și studenții Margareta Asaftei, Maria Bujor, Ioan Dămoc, Silvia Ionescu (Ciubotaru), Mihai Spânu, Rodica Șuiu și Vasile Tătaru.

În cursul lunii august, în anii 1982 și 1983, echipe studențești din Baia Mare (condusă de Ion Chiș Ster), Cluj-Napoca (condusă de Nicolae Bot), Iași (condusă de Vasile Adăscăliței), București, Suceava și Timișoara (Vasile Tudor Crețu)²² au efectuat cercetări de teren în sate din Maramureș și din Bucovina. Însă după aceea, în acel deceniu sumbru al regimului comunist, cercetările de teren au încetat.

Asemenea anchete folclorice au avut loc în toate județele Moldovei, nu numai vara, ci și iarna, în perioada sărbătorilor de Anul Nou, înregistrările fiind realizate vreme de peste un deceniu și jumătate, în intervalul dintre anii 1966 și 1983, în județele Bacău, Botoșani, Galați, Iași, Neamț, Suceava, Vaslui și Vrancea, dar și în alte locuri din țară, precum în sate din Muntenia subcarpatică, în județul Vâlcea, în nordul țării, în Maramureș și chiar în afara granițelor, la românii din estul Ungariei, în localitatea Méhkerék/ Micherechi din județul Békés/Bichiș. Cercetând fonoteca Seminarului de Folclor și opisurile benzilor de magnetofon, găsim alături de cei menționați mai sus și pe alții: Luana Ilie (Troia), Cornel Ninu, Steliana Antonescu, Anca Gherasim, Angela Mancaș (Atanasiu), Silvia Chiper (Ravaru), Dan Ravaru, Ioana Livoschi (Dragomir), Nicolae Coriciuc, Natalia Șetriuc (Coriciuc), Elena Simionovici, Sabin Rișco, Zamfira Coman, Mariana Brăescu, Ion Cherciu, Nicolae Istrătescu, Constantin Bostan, Gh. Dolinschi, Romel Ispir, Algeria Simota, Lina Bratu, Adriana Răileanu, Corneliu Tatulea, Zamfir Balan, Teodor Moraru, Gh. Enache, Ion Olaru, Gh. Luncă, Ion Puflea, Tamara Ionescu, Cornelia Mănecuță, Florida Reitu, Liliana Chiric, Mina Maria Constantinescu, Cătălin Enică, Olga Târziu, Gh. Oprea și alții.

Cântecele vechi au rămas înregistrate ca adevărate documente sonore nu numai prin valoarea artistică, ci și prin imprimarea stării emoționale. În vara anului 1966, echipa profesorului Vasile Adăscăliței se afla în Vicovu de Jos, în județul Suceava, locul de baștină al unui student al grupului de cercetare, Victor Iosif, care a intermediat organizarea unei șezători ad-hoc în gospodăria rudelor sale, unde s-au adunat diferiți rapsozi ai satului:

²² Vasile Tudor Crețu, *Ethosul folcloric – sistem deschis. Existența ca întemeiere*, Ediția a II-a revăzută, Prefață de Otilia Hedeșan, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2014, p. 287 și 290; notele 60 și 62, p. 344-345.

„Maria Țugui – «Huzurica», cum i se spunea în sat, era vestită pentru cântecele ei la șezători și au avut ce înregistra la magnetofon. Frozânca Șorodoc, o bocitoare de pe ulița Câmpului, i-a impresionat cu un cântec de rămas bun: «Nu cânt nimănui să-i placă,/ Da' așa mi-i lumea dragă/ Și mai cânt c-așa mi-i datu,/ Cât îs pe pământ lăsatu:/ Cât oi trăi, să trăiesc;/ Dac-oi muri, putradesc./ Nici cât lumea n-oi trăi,/ C-oi trăi o zi ori două/ Și voi lăsa lumea vouă;/ Lumea vouă de trăit,/ Mie loc de putradit».

– Este aici o încredințare a răspunderii față de cei ce vin, pentru ce a fost, mai presus de orice orgoliu – a reflectat Vasile Adăscăliței –, iar linia melodică e una arhaică, specifică zonei Rădăuților. [...]

A doua zi, Zamfira lui Dumitru Burciu le-a recitat din ceremonialul nunților, iar Gheorghe Crăciun de pe Margine nu se mai oprea din strigături fără perdea, încât profesorul a trebuit să le explice fetelor că «în folclor astfel de creații nu sunt percepute ca pornografie». După-amiază, un căruțaș din Calihua i-a dus pe Remezău la casa lui Vasile Breabăn, poreclit Prepelită. Acolo s-au strâns mai multe femei care s-au întrecut în cântări, acompaniate de un bătrân cu fluierul. Dar cel mai mult i-a încântat soacra Nastasiei Breabăn²³, care în tinerețile ei fusese la Viena, unde împăratul dorea să-și cunoască supușii de toate neamurile²⁴.

Un alt student de atunci, Aurel Brumă, își amintește o asemenea întâlnire, păstrând componenta emoțională:

„Eram la o clacă. Un flăcău tomnatec, făcuse armata la marină, tăcut, introvertit a cântat la fluier și din gură un cântec de cătănie. Durere. O gospodină cu vocea de aur, cu burta la gură, ne-a cutremurat ființa și, deasupra tuturor, un moșneguț și-a înfruntat moartea cântând:

«Futu-ți, mama, Remezău,/ Greu ți-s tăti când nu-s eu./ Când îs eu cu mândra-n tine/ De trei ori găsăsc mai bine,/ Dar când îs cu dumneata/ N-are dracu' ce căta./ Amar îi doru'/ Când nu vine puișoru',/ Mai tare mă-ncurcă

²³ V. Adăscăliței, *O proză folclorică din Remezeu – Vicov de Jos, înregistrat de la Rahira Breabăn, în 1970, săteancă de 84 de ani*, în revista școlară „Generații”, an III, nr. 3, 2002, Vicovu de Jos, p. 27-29.

²⁴ Victor Iosif, *Vocația unei vieți banale*, p. 34-35.

omu’./ Tăti-s pe lume-n zadar,/ Tăti-mi plac și iubesc/ După una înebunesc,/ Tăti-mi plac și nu-mi dau pace,/ Parte proastă moartea-mi face»²⁵.

„Moșneguțul” era Gheorghe Precup, avea 68 de ani și a cântat mai multe doine, printre care și *Bate vântul tare*²⁶, iar gospodina cu vocea de aur era Zamfira Burciu și a cântat *Bate vântul și iar vântul*²⁷. Tot aici, a fost auzită și înregistrată de Vasile Adăscăliței, Lucia Cireș și Victor Iosif balada Șarpelui²⁸, cântată de Rahila Breabăn, în vârstă 84 de ani, amintită mai sus.

Culegerilor de folclor din județul Suceava li se adaugă cele din județul Botoșani²⁹, iar o notă aparte se cuvine celor din județul Vaslui, unde între anii 1975-1978 profesorii Silvia Chiper și Dan Ravaru, foști studenți ai profesorului Vasile Adăscăliței, au realizat anchete, cele mai multe în satele de pe Valea Tutovei³⁰, iar materialele înregistrate au ajuns în arhiva Seminarului de Folclor. Astfel, la începutul anului 1978, aceștia, profesori la liceul din Puiești, au imprimat vocea Tasiei Ailenei (1921-2008), remarcabilă baladistă care însoțea de multe ori la festivaluri grupul cimpoierilor din Perieni. Originară din Pogana, de pe valea Tutovei, Tasia Ailenei mărturisea că știa baladele *Corbea*, *Popovici*, *Iancu Jianu*³¹, de la tatăl ei, Ioan Mang. Alții, precum Andrei Bățu din Ruși (Puiești), care a fost înregistrat în primăvara anului 1977 interpretând *Gruia și crâșmărița*, recunoștea că a învățat cântecul „de la unul ca alde mine,

²⁵ Fonoteca arhivei de folclor „Vasile Adăscăliței”, vol. 6 – Cântece și obiceiuri de demult, *De-o negură de vreme*, Introducere & antologie: Lucian-Valeriu Lefter, Iași, Editura PIM, 2021, nr. 60.

²⁶ *Ibidem*, nr. 57.

²⁷ *Ibidem*, nr. 62; v. și *Folclor din ținutul Rădăușilor*, p. 109-110.

²⁸ *De-o negură de vreme*, nr. 79.

²⁹ *Bună dimineața, lină fântână*. Culegere de folclor literar editată de Comitetul județean Botoșani al UTC, [Cuvânt înainte de V. Adăscăliței], 1969, 215 pag.; *Câte mama mi le-o spus*. Culegere de folclor literar editată de Comitetul județean Botoșani al UTC, îngrijită de Vasile Adăscăliței, 1971, 237 pag.

³⁰ *Datini și obiceiuri de pe Valea Tutovei*. Culegere de Dan Ravaru și Silvia Ravaru, Centrul județean de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă Vaslui, 1981, 165 pag.; Dan Ravaru, Silvia Ravaru, *Folclor literar de pe Valea Tutovei*, Prefață de Vasile Adăscăliței, Piatra Neamț, Editura Nona, 2001, 449 pag.

³¹ *De-o negură de vreme*, nr. 132-134; pentru *Corbea*, v. și Dan Ravaru, Silvia Ravaru, *Folclor literar de pe Valea Tutovei*, p. 60-64.

[care] cânta la o horă, sara la crâșmă ... o început oamenii să dea care un chil de vin, care un pahar, și o început unul să cânte acolo...”³².

În același areal al văii Tutovei, la Ivesți, în vara anului 1974, studenta Ioana Livoschi (Dragomir) a înregistrat cântecul haiducului Dragoș și balada fantastică *Gruia și zâna*³³, de la Ileana Ilie, în vârstă de 72 de ani, a cărei voce tânguitoare inducea auditoriului trăirea melodică. În aceeași notă interpreta, în Munții Vrancei, și Radu Lăbunț, de 62 ani, trăitor în Prahuda, cântecul haiducului Bahnă³⁴, înregistrat de studenții Constantin Bostan și Silvia Chiper spre sfârșitul anului 1974.

Materialele din arhiva Seminarului de Folclor se regăsesc în diferite cercetări și studii ale fondatorului, dedicate obiceiurilor și jocurilor cu măști de Anul Nou, amintite mai sus, dar și altor aspecte ale culturii populare³⁵, precum și în colaborare³⁶. Având rolul unui laborator de folclorică, studenții au putut valorifica materialele arhivei în comunicări precum cele susținute la colocviile naționale din Cluj-Napoca, în 1977³⁷ și Baia Mare, în 1979³⁸.

Începând digitizarea fonotecii arhivei Seminarului de Folclor în 2014, în anul următor am editat prima antologie, cu obiceiuri de Crăciun și Anul Nou imprimare pe un compact-disc anexat volumului: Vasile Adăscăliței, *Teatrul popular de Anul Nou în Moldova*, teza de doctorat susținută la Universitatea din

³² Fonoteca arhivei de folclor „Vasile Adăscăliței”, vol. 3 – Jocuri și cântece bătrânești, *Asta-i hora din străbuni*, Text & antologie: Lucian-Valeriu Lefter, Iași, Editura PIM, 2019, nr. 114.

³³ *Ibidem*, nr. 127 și 130.

³⁴ *Ibidem*, nr. 155.

³⁵ V. Adăscăliței, *Jocuri de priveghi din județul Bacău*, în „Carpica”, XIII (1981), p. 117-131; Idem, *Jocul și cântecul de priveghi din județul Vaslui*, în „Studii și cercetări de etnologie”, s. n., VIII (1994), p. 27-48 ș.a.

³⁶ V. Adăscăliței și Lucia Cireș, *Mocănașii – datină spectacol în Moldova*, în „Revista de etnografie și folclor”, XV (1970), nr. 4, p. 321-333; V. Adăscăliței și Lucia Cireș, *Teatrul haiducesc „Gruia lui Novac”*, în „Revista de etnografie și folclor”, XVII (1972), nr. 6, p. 481-490 ș.a.

³⁷ Ioan Chițoiu, Mihaela Chițoiu, *Date inedite privind teatrul popular Brâncovenii în Transilvania*; George Enache, *Jocurile de priveghi în localitățile din sud-vestul județului Vaslui*, în „Buletinul științific al Societății studenților folcloriști din România”, vol. I, Baia Mare, 1978, p.97-104.

³⁸ Ioan Olaru, *Plugușorul la ciangăii din Luizi-Călugăra, județul Bacău*; Nicolae Coriciuc, Natalia Șetriuc, *Despre teatrul de păpuși în Moldova*; Teodor Moraru, Olimpia Năstac, *Merăoarele – cântec-joc de priveghi în Moldova*, în „Buletinul științific al Societății studenților folcloriști din România”, vol. II, Baia Mare, 1981, p.37-42, 68-70.

București în 1970, dar rămasă nepublicată până în 2015. Însă editarea fonotecii fostului Seminar de Folclor, pe care am denumit-o „Vasile Adăscăliței”, în memoria întemeietorului, am început-o în a doua parte a anului 2017; până în 2022 au apărut șapte volume grupate tematic, fiecare însoțit de compact-disc. Primul volum stă sub semnul Centenarului Marii Uniri, Cântece de cătănie (*Măi soldate roșior*), urmând vol. 2 – Cântece de dor și jale (*Bate vântul vârfurile*), vol. 3 – Jocuri și cântece bătrânești (*Asta-i hora din străbuni*), vol. 4 – Jocuri și cântece de priveghi (*Mereoarele*) și vol. 5 – Cântece și obiceiuri de nuntă (*Trecui podul cel de flori*). Al șaselea volum, *De-o negură de vreme – Cântece și obiceiuri de demult*, este unul special, recuperator, care cuprinde 530 de selecțiuni catalogate pe cinci capitole corespunzătoare tematicii volumelor apărute. A urmat vol. 7, *La arat, la mărul rotat – Obiceiuri de Anul Nou*, iar următorul, *Răsai, soare, frățioare – Descântece și credințe*, a apărut recent, urmând să mai fie publicate încă două volume. Cele opt volume însumează aproape 1500 de selecțiuni înregistrate în anii 1966-1983, păstrate în arhiva de folclor constituită în urmă cu peste jumătate de secol de profesorul Vasile Adăscăliței și risipită odată cu moartea sa.

Pentru că există înregistrări în alte limbi, în maghiară, ucraineană și rromani, am apelat la sprijinul celor care puteau traduce acele cântece și colinde. Astfel, cele interpretate în graiul huțul al limbii ucrainene, din câteva sate din nordul Moldovei, au fost traduse de Katerina Kojuhari, de la Institutul Patrimoniului Cultural din Chișinău, Republica Moldova, și de Paul Torac, din Brodina, județul Suceava. Pentru înțelesul cântecelor țigănești am fost ajutat de profesorul Daniel Cercel din Băcești, județul Vaslui, plecat deja la cele veșnice.

Totodată, fonoteca a fost cunoscută publicului grație proiectului *Cântece de demult*, de înregistrare în studio a unei selecții de piese, urmată de publicarea a două antologii: *Pe ist deal, pe ceea vale*, în 2020 și *Legănă-te, vârf de brad*, în 2021, texte tipărite și înregistrări pe suport audio. Aceste antologii nu prezintă publicului neapărat doar „nestemate”, „capodopere” sau „flori alese” ale culturii populare, ci diferite cântece frumoase din lumea de altădată, care alinau deopotrivă viața țăranului român și a târgovețului. Cele două volume-albume cuprind patru compact-discuri, pe care au fost imprimate 80 de piese: cântece de dragoste și război, doine și cântece doinite, balade sau cântece bătrânești și alte melodii rituale care marchează momentele principale ale vieții, interpretate a cappella, dar și cu acompaniament de instrumente vechi. Vocea care le-a răspândit în lume este a interpretei Raluca Radu, licențiată în

Etnologie a Universității București, care a păstrat cât mai bine linia melodică de la vremea înregistrării, așa cum erau acestea cântate acum jumătate de secol în satele Moldovei, și din alte colțuri de țară, pentru a fi redată atmosfera sonoră a timpului trecut, în acompaniamentul a două grupuri de instrumentiști, din Huși (sub bagheta lui Valerică Petraru) și din București (coordonati de Bogdan Simion). Proiectul a fost lansat public la 12 aprilie 2022, printr-un concert susținut de Raluca Radu alături de un grup de instrumentiști la Muzeul Etnografic al Moldovei, în Palatul Culturii din Iași. Totodată, digitizarea Fonotecii arhivei de folclor „Vasile Adăscăliței” a deschis posibilitatea consultării acesteia în spațiul virtual pe pagina Institutului Național al Patrimoniului³⁹.

Așadar, antologia *Cântecelor de demult* are la bază înregistrări realizate în anii 1966-1983, de către Vasile Adăscăliței, cu studenții și colaboratorii săi, în județele: Suceava (1966, 1969, 1970, 1978, 1982), Iași (1973, 1977, 1978, 1979, 1980), Neamț (1968), Botoșani (1968, 1980), Bacău (1969, 1975), Galați (1973, 1977), Vrancea (1975), Vaslui (1975, 1977, 1978), Vâlcea (1978), Tulcea (1978), Maramureș (1982, 1983) și la românii din Ungaria (1969).

În fine, în cea de-a treia parte a proiectului *Cântece de demult*, am valorificat Fonoteca arhivei de folclor „Vasile Adăscăliței” prin înregistrarea unei selecții de 30 colinde vechi, cele mai multe fiind alese dintr-o antologie de peste 200 de colinde din Moldova, selecție alcătuită de Vasile Adăscăliței pe cinci benzi de magnetofon, restul fiind selectate de pe alte benzile magnetice ale fonotecii. Chiar dacă nu au fost înregistrate în studio de către un grup de colindători, așa cum erau cântate odinioară în satele românești, colindele au fost interpretate de Raluca Radu prin păstrarea întocmai a liniei melodice a acestora, fără acompaniament instrumental, așa cum au fost înregistrate în urmă cu aproape jumătate de secol atât în satele Moldovei, cât și în Muntenia, sau peste munți, în Maramureș, și chiar dincolo granița de vest a țării, la românii din Ungaria. Și scopul acestui album este, în fond, doar acela de a răspândi cunoașterea colindelor vechi românești, cele mai multe fiind uitate, dar pe care le scoatem la lumină acum, odată cu ieșirea din neuitare a acestei arhive de folclor, pentru care au trudit generații de studenți.

³⁹ <https://cimec.ro/artele-spectacolului/colectii-de-inregistrari-audio/fonoteca-arhivei-de-folclor-vasile-adascalitei/>

I-am cunoscut pe unii dintre aceștia, martori și copărtași ai arhivei de folclor, care mi-au oferit informații de natură să înlăture ceața care s-a lăsat nemiloasă peste faptele trecute: Lucia Cireș (Iași), Aurel Brumă (Iași), Romel Ispir (Vaslui), Vasile Tataru (Iași), Victor Iosif (Iași), care m-au ajutat să înțeleg mai bine acele anchete de culegere a folclorului, veritabile școli de cercetare în teren inițiate de Vasile Adăscăliței, cel care, după cum mărturisea un fost student al său, Dan Ravaru, „a reușit să fie, dintre toți profesorii pe care i-am avut, cel mai apropiat de studenți”, iar „toți cei care au realizat în Moldova lucrări mai mult sau mai puțin valoroase în studierea folclorului, i-au fost studenți, sau studenți ai studenților săi”⁴⁰.

⁴⁰ Dan Ravaru, „Postfață (sentimentală)”, în *Vasile Adăscăliței, Un pol de contribuții...*, p. 221.

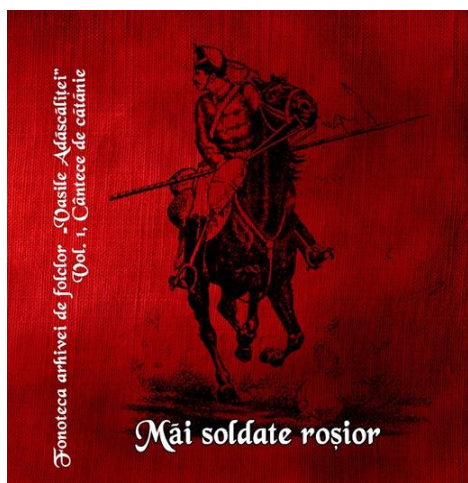

Fig. 1, Coperta vol. 1, „Măi soldate roșior”, cu cântece de cătănie și război

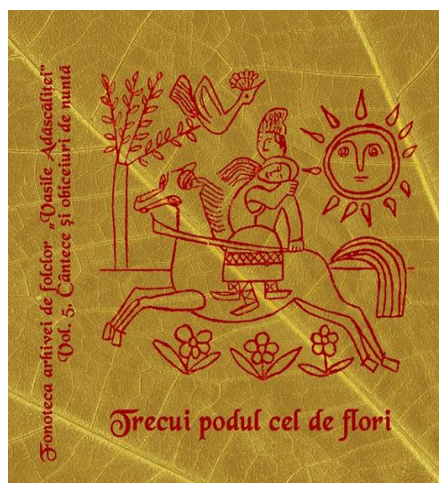

Fig. 2, Coperta vol. 5 „Trecui podul cel de flori”, cu cântece și obiceiuri de nuntă

Fig. 3, Coperta vol. „Pe ist deal, pe ceea vale”, seria „Căntece de demult”

Fig. 4, Coperta CD Căntece de demult (1)

Fig. 5, Târgu Neamț, 1967,

Sus - Elena Bârgăoanu, Mircea Fotea, Ispir Romel, Maria Iftinuț, Aurel Brumă, Rodica Șuiu, X, X, Vasile Adăscăliței, Viorica Bostan, Ion H. Ciubotaru, Vicu Niculina, Algeria Simota, Larisa Agapie;
Jos - Margareta Ivan, Petru Bochiș, Ioan Popa, Elena Soare, X,
Lucia Cireș, Vasile Tătaru, Cornel Ninu.

Arhiva Lucia Cireș.

Fig. 6, Târgu Neamț, 1967, Dumitru Atanasiu, Rodica Șuiu (Aura Mușat), Viorica Bostan, Vasile Adăscăliței, Lucia Cireș, Romel Ispir, Vasile Tătaru.

Arhiva de folclor „Vasile Adăscăliței”.

Fig. 7, Profesorul Vasile Adăscăliței, Vicovu de Jos – Suceava, 1970.

Arhiva Lucia Cireș.

Lucian-Valeriu LEFTER
CENTRUL CULTURAL JUDEȚEAN VASLUI
lucian_lifter@yahoo.com